

Araştırma Makalesi

**İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA NASREDDİN HOCA
VE FIKRALARI**

**NASREDDİN HODJA AND ANECDOTES IN PRIMARY SCHOOL TURKISH
TEXTBOOKS**

Ömer YILAR

Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum, Türkiye
e-posta: omery@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3560-0028

Mustafa Halit KAKŞA

Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, Türkiye
e-posta: mustafahalitkaksa@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0158-6691

Başvuru Tarihi: 10.08.2020

Yayına Kabul Tarihi: 28.12.2020

Doi: 10.33418/ataunikkefd.778327

Atıf/Citation: Yılar, Ö. ve Kakşa, M.H. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarında Nasreddin Hoca ve fıkraları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 399-415.

Öz

Eğitimin bir işlevi de kültürü yeni nesillere aktarmaktır. Dolayısıyla eğitimin tüm yapı taşlarında, bulunduğu toplumun kültürel izlerine yer verilmelidir. Eğitim sistemi içerisinde yer alan en önemli kaynaklardan biri olan ders kitapları da bu sorumluluğu yerine getirmeli; içinde bulunduğu toplumun öteden beri gelen davranış kalıplarına, geleneklerine, örflerine, sözlü ve yazılı edebiyatına, diline, inançlarına ve ahlaki yapılarına ait bilgiler barındırmalıdır. Bu hassasiyet Türk kültürü içerisinde yer alan önemli şahsiyetleri de kapsamalıdır. Bu şahsiyetlerden birisi de mutlaka Nasreddin Hoca'dır. Nasreddin Hoca hem tipinin sahip olduğu özellikleri ve ince, zarif nükteleriyle Türk aile yapısını, cemiyet hayatını, ticari faaliyetlerini, yeme içme alışkanlıklarını, dünya görüşünü geçmişten günümüze kadar taşımaya devam etmektedir. Nasreddin Hoca ve fıkralarının kültürel zenginliği onun, öğrenciler ile tanışıklığını dolayısıyla ders kitaplarındaki varlığını mecburi kılmaktadır. Araştırmada da bu düşünceden yola çıkılarak, Nasreddin Hoca fıkralarının ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki varlığı, kullanılma sıklığı, çeşitliliği, yer verildiği tema, kullanıldığı kazanım belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma nitel bir yaklaşımla ele alınmış ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları'nın hazırladığı veya kullanımına izin verdiği Türkçe ders kitapları ile her sınıf için belirlenen 4 özel yayınevinin hazırladıkları kitaplar taranmıştır. Araştırma sonucunda taranan 23 kitap içerisinde 74 Nasreddin Hoca fıkrası tespit edilmiştir. Fıkralar incelendiğinde fıkraların genelde bir araç olarak kullanıldığı, en fazla "Millî Kültürümüz" teması altında sunulduğu, "Okuduğu metinle ilgili sorulara cevap verir." kazanımı için yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitabı, Nasreddin Hoca, Fıkra, Kültür

Abstract

One of the functions of education is to transmit culture to the new generations. For this reason, cultural knowledge of the society should be included in all the building blocks of education. Textbooks, one of the most important resources in the education system, should also discharge this responsibility. The books should contain information about the long-standing behavior patterns, traditions, customs, oral and written literature, language, beliefs, and moral structures of the society. This sensitivity should include

important leading figures in Turkish culture. One of these people is Nasreddin Hodja. Nasreddin Hodja, with both his character and anecdotes, has transmitted Turkish family structure, community life, commercial activities, eating and drinking habits, world view from past to the present. The cultural richness of Nasreddin Hodja and his anecdotes requires his acquaintance with the students. Therefore, it requires to cover Nasreddin Hodja's presence in the textbooks. In the research, based on this idea, the Nasreddin Hodja anecdotes in primary school Turkish textbooks, the frequency of their use, variety, the theme included, and the outcome have been the focus. The research was handled with a qualitative approach and document analysis was used. In the research, the books prepared by the Ministry of National Education and books prepared by 4 private publishing houses were analyzed. As a result of the research, 74 Nasreddin Hodja anecdotes were found to be in the 23 books scanned. When the anecdotes are examined, it is determined that the anecdotes are generally used as a tool. Anecdotes are mostly presented under the theme of "Our National Culture", "It answers questions about the text you read." It is concluded that it is used extensively for gain.

Keywords: Turkish textbooks, Nasreddin Hodja, anecdote, culture

GİRİŞ

Genelde Millî Eğitim, özelde Türkçe dersinin amaçlarından biri de öğrencilere Türk kültürünü aktarmaktır. Bu amaç 1739 no'lu Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde şöyle ifade edilmektedir: "*Türk milletinin bütün fertlerini ...manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren... yurttaşlar olarak yetiştirmek.*" (T.C. Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973: 1739/2). Bu sorumluluk doğal olarak eğitim sisteminin bir parçası olan ders kitaplarına da düşmektedir. Ders kitapları, içerisinde bulunduğu kültür ile sıkı ilişki içerisinde olmalı, bulunduğu toplumu yaşayışını, geleneklerini, göreneklerini, inançlarını, acı ve sevinçlerini, dönüm noktalarını, kahramanlıklarını, yetiştirdiği önemli şahsiyetleri yansıtabilecek şekilde hazırlanmalıdır. Türk kültürü açısından bakıldığında Nasreddin Hoca'nın fıkralarıyla kültürel olarak oldukça önemli bir şahsiyet olduğu gerçektir.

Nasreddin Hoca yüzyıllar boyu Türkler arasında efsaneleşmiştir (Duman, 2008). Onun fıkraları, Türk dünyasının ve Türk mizahının dünyaca tanınmış bir şöhretidir (Ülkütaşı ve Öztelli, 1964). O, yaşamı yokluk içinde geçmiş bir kahramandır (Tokmakçioğlu, 1981). Fakat bu yokluk onun bilgiye olan sevdasına engel teşkil etmemiş; medrese eğitimi görmüş, gölge kadılığı ve müderrislik yapmış bilgili bir insandır (Önder, 1964). Hoca, insanları kırmadan onlara doğruları söyleyen, yeri geldiğinde de kendisiyle alay edebilen hazırcevap bir kişiliktir. Bir âlim, bir bilge, bir kadı, bir tabip, bir hoca, bir elçi (Albayrak, 2019; Kayayerli, 1996) bir filozof (Tokmakçioğlu, 1981) olan Nasreddin Hoca büyük bir hiciv ustası ve döneminin en akıllı kişilerindedir (Koçar, 1996). Gerçeklikten hiçbir zaman uzaklaşmayan Hoca (Gölpınarlı, 1961) sağduyusu yüksek ve neşeli biridir. O zamanı ve devirleri aşarak yıldan yıla gelişen (Bekki, 2018), her geçen gün gençleşen bir zenginliktir (Cabbarov, 1996).

Nasreddin Hoca Türk kültürünü geçmişten geleceğe taşımakta olan zirve şahsiyetlerindedir (Özdemir, 2010). Hoca, en başta bir Türk'tür ve Türk insanını temsil etmektedir (Boyras, 2010). Kişiliği ve fıkralarında kültürümüze ait motifler çok net bir şekilde görülebilir (Sakaoğlu, 1992). Onun fıkralarında bahsettiği kimlik, Türk kimliğini yeterli derecede betimleyecek nitelikte bir kimliktir (Tokmakçioğlu, 1981). Nasreddin Hoca şüphesiz Anadolu kültürünün en güçlü figürüdür (Boratav, 2007). Hoca'nın kişiliği, Türk halkının kendisi anlamına gelmektedir (Kurgan, 1986). Bu nedenle Nasreddin Hoca bir kültür hazinesi ve çok yönlü bir kültür aktarıcısıdır (Azar, 2017).

Nasreddin Hoca tüm bu özellikleri, ismiyle özdeşleşen fıkralarında da karşımıza çıkmaktadır. Nasreddin Hoca'nın fıkraları canlı, halk ile iç içe, halkın sorunlarına çözüm

arayan, halkın eğitimine yönelmiş, yıkıcı ve alaycı değil yapıcı özelliktedir. Onun fıkraları, sanılanın aksine hayatta her şeyi hafife almaz aksine güler yüzlü ciddi bir yapıdadır (Tokmakçıoğlu, 1981). Hoca, mizahının bir yansıması olan fıkralarında mantık dışı olaylardan, güldürücü durum ve sözlerden, zıtlıklardan, şaşırtıcı zekâ ve kelime oyunlarından, abartmalardan, ima ve taşlamalardan, çağrışımlardan faydalanır. Hoca'nın fıkralarında zihnin gücü yanında bilgelik de yer alır. Fıkralar hiçbir zaman ahlakın, eğitimin, gelenek ve göreneklerin karşısında değildir. Güldürüleri ölçülü ve oldukça geniş anlamlıdır. Fıkraları bilgeliğe, dünya görüşü ise iyimserliğe dayanır. Düşmancıl ve çıkarıcı değil aksine bunların karşısındadır. O, olayların ve kişilerin yanlışları ile hatalı tutumlarını ele alır ve bunlar üzerine dikkat çekmek ister (Kayayerli, 1996). Onun fıkraları halk edebiyatımızın en güzel eserlerindedir (Özgülü, 1996). Nasreddin Hoca'nın fıkralarının bu denli şöhretli ve nitelikli olması, fıkraların ahlaki ve eğitici fikirleri sunuyor olmaları (Koçar, 1996), temsil ve hikâye bakımından oldukça üstün olmalarından kaynaklanmaktadır (Erginer, 1969).

Nasreddin Hoca'nın fıkraları, eğitsel olarak da birçok kazanımı yerine getirecek niteliktedir. Hoca'nın fıkralarından yararlanılarak çocukların eleştirel düşünme ve empatik düşünme gibi yetileri geliştirilebilir (Yılar, 2018); gelecek ve hayat için ümitli olma, hoşgörülü davranma, öz eleştiri yapma, tedbirli olma, görünüşe önem vermeme, aile kavramını yaşatma gibi eğitsel iletiler okuyuculara sunulabilir (Sakaoğlu ve Alptekin, 2014). Nasreddin Hoca fıkralarıyla, inadın istenmeyen sonuçlar doğurabileceği, paylaşmanın önemli olduğu, gereksiz yere konuşulmaması gerektiği, insanların hata yapabileceği, haksız kazancın doğru olmadığı, yalanın er ya da geç ortaya çıkabileceği gibi oldukça önemli eğitsel mesajlar öğrencilere aktarılabilir (Arıcı, 2018).

Nasreddin Hoca ve fıkralarının yukarıda bahsi geçen nitelikleri, Nasreddin Hoca ile öğrencilerin tanışıklığını mecburi kılmaktadır. Bu mecburiyet eğitimin yapı taşlarından olan ders kitaplarına da düşmektedir. Genelde Türkçe dersi özelde ise bu dersin kitapları, milli kültürümüzün gelecek nesillere aktarılmasında diğer derslere kıyasla daha büyük öneme sahip olması sebebiyle (Okur, 2013) kültürel bir zenginlik olan Nasreddin Hoca ve fıkralarını barındırmalıdır. Alan yazın incelendiğinde bu gereklilikle yola çıkılmış araştırmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Yapılan birçok araştırmada Nasreddin Hoca ve fıkralarına özel olarak değinilmediği, daha çok bir metin türü olarak fıkraların ders kitaplarındaki varlığının incelendiği görülmektedir (Baki ve Karakuş, 2014; Baş, 2003; Pilav ve Oğuz, 2013; Türkben, 2018). Ayrıca bu çalışmaların genel olarak ortaokul düzeyinde kullanılan ders kitapları üzerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Nasreddin Hoca ve fıkralarının ayrıca incelendiği tek çalışma Ulutaş ve Kara (2017)'nin çalışmasıdır. Bu çalışmada ise sadece MEB kaynaklı yayınevlerinin hazırladıkları ders kitapları veri kaynağı olarak belirlenmiş, özel yayınevlerince hazırlanan kitaplar incelenmemiştir. Oysaki günümüzde birçok öğretmenin çeşitli nedenlerle özel yayınevlerince hazırlanan kitapları kullandığı bilinmektedir. Bu nedenle yapılan bu araştırma ile 1. – 4. sınıf Türkçe dersi kitaplarında Nasreddin Hoca ve fıkralarının varlığı hem Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarının hazırladığı veya Talim Terbiye Kurulunca onay verdiği hem de özel yayınevlerince hazırlanan kitaplarda incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Türkçe dersi için hazırlanan kitaplarda Nasreddin Hoca ve fıkralarına ne ölçüde yer verilmektedir?
2. Türkçe dersi için hazırlanan kitaplarda Nasreddin Hoca'nın hangi fıkralarına yer verilmektedir?

3. Türkçe dersi için hazırlanan kitaplarda Nasreddin Hoca ve fıkraları hangi kazanımlar için kullanılmıştır?

YÖNTEM

Araştırma, nitel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Nitel yaklaşımla ele alınan araştırmalarda kelime veya görsellerden oluşan veriler toplanır, analiz edilir ve yorumlanır (Cresswell, 2017; Gay; Mills ve Airasian, 2012). Amaç, araştırmanın odaklandığı konuya ilişkin ayrıntılı bilgi edinmektir (Fraenkel; Wallen ve Hyun, 2012).

Araştırmada nitel yaklaşım içerisinde yer alan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve film, video, fotoğraf gibi görsel materyaller analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada incelenecek veri kaynaklarının yazılı birer materyal olan ders kitapları olması nedeniyle bu yöntem seçilmiştir. Doküman incelemesinin ulaşılabileceği mümkün olmayan kişi veya kurumlara kolay ulaşılamayacak durumlarda kullanılabilmesi, tepkiselliğin olmaması ve görece düşük maliyette olması gibi birçok avantajı vardır (Bowen, 2009). Bu çalışmada kullanılan verilerin doküman incelemesi yöntemi ile kitaplardan toplanması nedeniyle etik kurul onayı alınmamıştır.

Veri Kaynakları

Araştırmada iki farklı türde veri kaynağı kullanılmıştır. İlk türü, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kullanılması için okullara gönderilmiş, Millî Eğitim Bakanlığı yayınları tarafından hazırlanan veya Talim Terbiye Kurulunca onayı verilen Türkçe ders kitapları oluşmaktadır. İkinci tür veri kaynağını ise her sınıf seviyesi için 4 farklı yayınevini (Mutlu Yayıncılık, Damla Yayınları, Mavi Deniz Yayınları, Üçgen Yayıncılık) hazırladığı Türkçe kitapları oluşturmaktadır. Kavram kargaşası oluşturmaması adına Millî Eğitim Bakanlığı yayınları tarafından hazırlanan veya Talim Terbiye Kurulunca onayı verilen kitaplar, “MEB Kaynaklı Yayınevi” ismiyle ele alınmıştır. MEB kaynaklı birinci sınıf için 2, ikinci sınıf için 1, üçüncü sınıf için 2 ve dördüncü sınıf için 2 ders kitabı bulunmaktadır.

Veri kaynakları olarak belirlenen toplam 23 kitaba ait bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. *Veri Kaynakları Olarak Belirlenen Kitaplar*

Sınıfı	Kitap Adı	Yayınevi	Baskı Yılı	Sayfa Sayısı
1	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 1	MEB Yayınları (MEB)	2019	158
1	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 1.Sınıf	Cem Web Ofset (MEB)	2019	143
1	Türkçe Avcısı 1	Mutlu Yayıncılık	2018	144
1	Türkçe Yolculuğu 1	Üçgen Yayıncılık	2019	144
1	Türkçe 1	Mavi Deniz Yayınları	2019	160
1	Türkçe 1	Damla Yayınevi	-	144
2	İlkokul Türkçe 2.Sınıf Ders Kitabı	Koza Yayın Dağıtım (MEB)	2018	317
2	Türkçe Avcısı 2	Mutlu Yayıncılık	2019	224
2	Türkçe Yolculuğu 2	Üçgen Yayıncılık	2019	192
2	Türkçe 2	Mavi Deniz Yayınları	-	288
2	Türkçe 2	Damla Yayınevi	-	176
3	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 3	MEB Yayınları (MEB)	2019	295
3	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 3	Sonuç Yayınları (MEB)	2019	300
3	Türkçe Avcısı 3	Mutlu Yayıncılık	2019	208
3	Türkçe Yolculuğu 3	Üçgen Yayıncılık	2018	239
3	Türkçe 3	Mavi Deniz Yayınları	-	221
3	Türkçe 3	Damla Yayınevi	-	175
4	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4	MEB Yayınları (MEB)	2019	265
4	İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4	Koza Yayınları (MEB)	2019	272
4	Türkçe Avcısı 4	Mutlu Yayıncılık	2019	240
4	Türkçe Yolculuğu 4	Üçgen Yayıncılık	2019	239
4	Türkçe 4	Mavi Deniz Yayınları	-	173
4	Türkçe 4	Damla Yayınevi	-	167

Veri Analizi

Araştırmanın veri analizinde Bailey (1994)'in doküman incelemesi için bahsetmiş olduğu veri analiz basamaklarından yararlanılmıştır. Bu analiz basamakları sırasıyla analize konu olan veriden örneklem seçme, kategori belirleme, analiz birimini saptama ve sayısalılaştırma (Bailey, 1994'ten akt.Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Veri analizinde analize konu olan verilerden örneklem seçilmemiş veri kaynağı olarak belirlenen kitaplardaki tüm içerikler incelenmiştir. Veri analizinin ikinci basamağında Nasreddin Hoca ve Nasreddin Hoca fıkraları veri analiz kategorileri olarak belirlenmiştir. Ardından analiz birimi olarak “karakter veya kişi” (Nasreddin Hoca) seçilerek veri kaynaklarının taranmasına başlanmıştır. Tarama sırasında analiz birimi her tespit edildiğinde yer verildiği sayfa numarası ile beraber kodlanmıştır. Tüm veri kaynakları için bu işlem yapıldıktan sonra Nasreddin Hoca'nın hangi eğitsel kazanım için kullanıldığı, Türkçe Öğretim Programı göz önünde bulundurularak belirlenmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde veri kaynağı olarak belirlenip araştırma amaçları doğrultusunda incelenen birinci sınıf için 6, ikinci sınıf için 5, üçüncü sınıf için 6 ve dördüncü sınıf için 6 toplam 23 kitaptan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2.

1.Sınıf Türkçe Kitaplarında Nasreddin Hoca Fıkraları

Yayınevi	Fıkra	Sayfa Numarası
Mutlu	Köyden Şehre	16
	Nasreddin Hoca [Kuyuya Düşen Ay]	75
	Ben Zaten İnecektim	109
	Başlık Yok [Ben Zaten İnecektim]	120
Üçgen	Başlık Yok [Varsın O Yıkansın]	108
Mavi Deniz	Başlık Yok [Eşeğe Ters Binmek]	48
	Varsın O Yıkansın	63
	Ye Kürküm Ye	89
Damla	Kimin İçi Yanıyor	93
	Acemi Bülbül	99
	Düşünen Hindi	130
	Kim Daha Büyük	131

Mutlu Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 4 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin "Nasreddin Hoca" ismiyle ele alındığı elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca fıkraların "Metinle ilgili soruları cevaplar.", "Görsellerden hareketle kelimeleri ve anlamlarını tahmin eder.", "Görsellerden hareketle okuyacağı metnin içeriğini tahmin eder.", "Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır." ve "Dinlediği/izlediği metni anlatır." kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Üçgen Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 1 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metindeki fıkra tipinin "Nasreddin Hoca" ismiyle ele alındığı elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca fıkranın "Metinle ilgili soruları cevaplar.", "Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler." kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Mavi Deniz Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 3 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin "Nasreddin Hoca" ismiyle ele alındığı elde edilen bulgular arasındadır. Ayrıca fıkraların "Vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat ederek okur.", "Metinle ilgili soruları cevaplar." ve 1.sınıf kazanımları içerisinde yer almayan "Okuduğu metindeki hikâye unsurlarını belirler." kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Damla Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 4 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin "Nasreddin Hoca", "Hoca", "Nasreddin Hoca" isimleriyle ele alındığı elde edilen bulgular arasındadır. Buna ek olarak fıkraların "Metinle ilgili soruları cevaplar.", "Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır." kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

MEB kaynaklı yayınevlerinin hazırladığı kitaplar incelendiğinde ise Nasreddin Hoca ve fıkraları ile ilgili hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

Tablo 3.

2.Sınıf Türkçe Kitaplarında Nasreddin Hoca Fıkraları

Yayınevi	Fıkra	Sayfa Numarası
Mutlu	Hoca Alışverişte	113
	Başlık yok [Turşuyu Sen Mi Satacaksın Ben Mi?]	126
	Uykum Kaçtı	131
Üçgen	Başlık yok [İşe Yarar Bir Şey Bulursa Gider Alırız]	97
	Başlık yok [Ya Tutarsa]	99
	Başlık yok [Uykum Kaçtı da Onu Arıyordum]	99
	Rüzgâr Yıyorum	163
	Parayı Veren Düdüğü Çalar	165
Mavi Deniz	Oturduğu Dalı Kesmek	13
	Parayı Veren Düdüğü Çalar	53
	Yorgan Gitti Kavga Bitti	65
	İnsanları Memnun Etmek Zordur	79
	Kazan Doğurur Mu?	111
	Kuyudaki Ay	13(2)
	Dünya'nın Merkezi	47(2)
	Başlık yok [Ben Zaten İncecektim]	100(2)
	Ye Kürküm Ye	105(2)
Damla	İnsanlar Düşünür	20
	Ya İçinde Ben Olsaydım	24
	Başlık yok [Akçe Pazarlığı]	93
	Parayı Veren Düdüğü Çalar	124
	Sana Ne	130
	Başlık yok [Keramet Cübbe ve Kavukta İse]	131
	Başlık yok [Göle Maya Çalışıyorum]	131
Başlık yok [Sen de Haklısın]	133	
Koza (MEB)	Başlık yok [Ben Sırtında Taşadığım Evin Sahibiyim]	54
	Ay Kuyuya Düşmüş	157
	Akıl Sır Ermiyor	162

Mutlu Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 3 fıkra tespit edilmiştir. Fıkraların ikisinin “Millî Kültürümüz”, birinin ise “Doğa ve Evren” teması altında sunulduğu ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasreddin Hoca” ve “Nasrettin Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduğu metindeki hikâye unsurlarını belirler.”, “Büyük harf ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Üçgen Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 5 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Nasreddin Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metindeki hikâye unsurlarını belirler.”, “Büyük harf ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Mavi Deniz Yayınları'nın hazırladığı kitap, 2 ayrı kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplar incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 9 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.”, “Okuduklarını ana hatlarıyla anlatır.” ve

“Dinlediği/izlediği metni anlatır (Olayların oluş sırasına göre anlatılması sağlanır.)” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Damla Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 8 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasreddin Hoca”, “Hoca”, “Nasrettin Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Yazma çalışmaları yapar.”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır.”, “Okuduklarını ana hatlarıyla anlatır. (Olayların oluş sırasına göre anlatılmasına dikkat edilir.)”, “Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.”, “Okuduğu metindeki hikâyeye unsurlarını belirler.” ve 2.sınıf kazanımları arasında yer almayan “Okuma stratejilerini uygular. (Öğrencilerin sesli ve sessiz okuma yapmaları sağlanır.)” ile “Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

MEB kaynaklı yayınevlerinin hazırladığı kitaplar incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 3 fıkra tespit edilmiştir. Kitap içerisindeki fıkraların “Çocuk Dünyası” ve “Millî Kültürümüz” temaları altında sunulduğu ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca”, “Hoca Nasreddin” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Çerçevesi belirli bir konu hakkında konuşur.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 4.

3.Sınıf Türkçe Kitaplarında Nasreddin Hoca Fıkraları

Yayınevi	Fıkra	Sayfa Numarası
Mutlu	Her Ağızdan Bir Laf Çıkıyor	97
	Başlık yok [Kedi Nerede]	102
	Başlık yok [Kazan Doğurdu]	164
	Parayı Veren Dödüğü Çalar	206
Üçgen	Parayı Veren Dödüğü Çalar	13
	Kuyuya Düşen Ay	119
	Başlık yok [Meğer Dediğim Doğruymuş]	123
	Başlık yok [Acemi Bülbül]	155-156
	Başlık yok [Bindiği Dalı Kesmek]	207
Mavi Deniz	Başlık yok [Göle Maya Çalıyorum]	213-214
	Kıyamet Mi Kopacak	102
Damla	Varsın O Yıkansın	225
	İnsanlar Gibi Düşünür	17
	Kimin İçi Yanıyor	78
MEB	Acemi Bülbül	148
	Timur'un Filleri	110
Sonuç (MEB)	Uykum Kaçtı	193
	Yıldızlarla Isınmış	108-111
	Yorgan Gitti Kavga Bitti	122

Mutlu Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 4 fıkra tespit edilmiştir. Fıkraların ikisinin “Millî Kültürümüz”, birinin “Doğa ve Evren” ve diğerinin “Bilim ve Teknoloji” temaları altında sunulduğu; metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Dinlediği/izlediği metni ana hatlarıyla anlatır.”, “Büyük harf ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.”, “Görsellerle okuduğu metnin içeriğini ilişkilendirir.”, “Okuduklarını ana hatlarıyla anlatır. (Olayların oluş sırasına göre anlatılması sağlanır.)” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Üçgen Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 6 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Harfleri yapısal özelliklerine uygun yazar.”, “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduğu metindeki hikâye unsurlarını belirler.”, “Metin türlerini ayırt eder.”, “Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.”, “Görsellerle okuduğu metnin içeriğini ilişkilendirir.”, “Okuduğu metnin konusunu belirler.”, “Büyük harf ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Mavi Deniz Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 2 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ismiyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Şiir okur. (Fıkra dörtlükler halinde sunulmuş.)” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Damla Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 2 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasreddin Hoca”, “Hoca”, “Nasrettin Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuma stratejilerini uygular. (Öğrencilerin sesli, sessiz ve tahmin ederek okuma yapmaları sağlanır.)”, “Kısa metinler yazar. (Olayları oluş sırasına göre yazmaları sağlanır.)”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarının 3.sınıflar için hazırladığı ders kitabı incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 2 fıkra tespit edilmiştir. Kitap içerisindeki fıkraların “Bilim ve Teknoloji” ve “Millî Kültürümüz” temaları altında sunulduğu ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ismiyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduğu metnin konusunu belirler.”, “Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler.”, “Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.”, “Okuduğu metnin konusunu belirler.”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunca yayınlanması izin verilmiş diğer bir ders kitabı (Sonuç Yayıncılık) incelendiğinde ise Nasreddin Hoca'ya ait 2 fıkra tespit edilmiştir. Kitap içerisindeki fıkraların “Millî Kültürümüz” teması altında sunulduğu ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Harflerin yapısal özelliklerine uygun kısa metinler yazar. (Serbest veya bakarak kısa metinler yazmaları sağlanır.)”, “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduklarını ana hatlarıyla anlatır.”, “Metinle ilgili sorular sorar.”, “Görselden/görsellerden hareketle bilmediği kelimelerin anlamlarını tahmin eder.”, “Çerçevesi belirli bir konu hakkında konuşur.”, “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 5.

4.Sınıf Türkçe Kitaplarında Nasreddin Hoca Fıkraları

Yayınevi	Fıkra	Sayfa Numarası
Mutlu	Her Ağzdan Bir Laf	81
	Son Ümit	142
	Başlık yok [Eşeği Bulma Zevki]	146
	Kazan Doğurdu	211
Mavi Deniz	Yıldızlarla Isınmış	45-47
	Varsın O Yıkansın	85
	Ye Kürküm Ye	99
	Ya Ayva Getirseydin	115
	Parayı Veren Düdüğü Çalar	157
Damla	Parayı Veren Düdüğü Çalar	125
	Yorgan Gidince	146
MEB	Sen De Haklısın	90
	Başlık yok [Kazan Doğurdu]	173
	Şifa Niyetine	214
Koza (MEB)	Hepsi Haklı	108-109

Mutlu Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 4 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasreddin Hoca” ismiyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler.”, “Büyük harf ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Üçgen Yayıncılık'ın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca ve fıkraları ile ilgili hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

Mavi Deniz Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 5 fıkra tespit edilmiştir. Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır, Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.”, “Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler.”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Damla Yayınları'nın hazırladığı kitap incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 2 fıkra tespit edilmiştir. Ayrıca Nasrettin Hoca ile ilgili metin türleri başlığı altında bilgilendirici metin türünde Nasrettin Hoca ile ilgili bilgiler sunulmuştur (s.s.101). Kitapta temalara yer verilmediği ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ve “Hoca” isimleriyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Metinleri türün özelliklerine uygun biçimde okur.”, “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun şekilde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarının 4. sınıflar için hazırlanmış olduğu ders kitabı incelendiğinde Nasreddin Hoca'ya ait 3 fıkra tespit edilmiştir. Kitap içerisindeki fıkraların “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Sağlık ve Spor” temaları altında sunulduğu ve metinlerdeki fıkra tipinin “Nasrettin Hoca” ismiyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduğu metnin konusunu belirler.”, “Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler.”, “Görselleri ilişkilendirerek bir olayı anlatır.”, kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunca yayınlanması izin verilmiş diğer bir ders

kitabı (Koza Yayınları) incelendiğinde ise Nasreddin Hoca'ya ait 1 fıkra tespit edilmiştir. Fıkranın “Millî Kültürümüz” teması altında sunulduğu, metindeki fıkra tipinin “Hoca” ismiyle ele alındığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca fıkraların “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.”, “Deyim ve atasözlerinin metnin anlamına katkısını kavrar.”, “Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Kültürel bir şahsiyet olarak Nasreddin Hoca ve onun fıkralarının, Türkçe ders kitaplarındaki varlığını inceleyen iki farklı türde araştırma tespit edilmiştir. Bu araştırmalardan ilkinin Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerini incelemeyi amaçlarken doğal olarak fıkra türüne de yer veren araştırmalar oluştururken, ikincisini ders kitaplarında bizzat Nasreddin Hoca ve fıkralarını inceleyen araştırmalar oluşturmaktadır.

İlk türü oluşturan araştırmalarda genel olarak ders kitaplarındaki metinlerin hangi türde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu araştırmalar, yapıları gereği nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesi deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaların yapıldığı yıllar farklılık göstermekte ve veri kaynağı olarak Baş (2003)'ın çalışması hariç tüm çalışmalarda MEB kaynaklı yayınevlerinin hazırladığı ders kitapları kullanılmaktadır. Baş (2003) ise çalışmasına sadece bir özel yayınevinin hazırladığı kitabı dâhil etmiştir.

Bir metin türü olarak fıkranın ele alındığı bu araştırmaların tümünde incelenen kitaplar ortaokul düzeyinde yer alan sınıflar için hazırlanmış ders kitaplarıdır. Yapılan bu araştırmaların (Baki ve Karakuş, 2014; Baş, 2003; Pilav ve Oğuz, 2013; Türkben, 2018) verileri ile araştırmamızın verileri karşılaştırıldığında fıkralara ilköğretim düzeyinde daha fazla yer verildiği görülmektedir. İnceledikleri ders kitaplarında Baki ve Karakuş (2014) 2 (5.-8. Sınıf), Baş (2003) 1 (6. Sınıf), Pilav ve Oğuz (2013) 1 (7. Ve 8. Sınıf), Türkben (2018) 2 (5.- 8. sınıf) fıkra tespit etmişlerdir. Araştırmamızda ise bu sayı ilköğretim 1. – 4. Sınıf ders kitaplarında 11'dir. Bu verilere göre Nasreddin Hoca fıkralarına ilköğretim Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer verildiği söylenebilir. Ayrıca bu türde yapılan araştırmalarda fıkraların Nasreddin Hoca'ya ait olup olmadıkları konusunda ayrıntılı bilgiler yer almamaktadır.

Nasreddin Hoca ve fıkralarının özel olarak ele alındığı sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. Ulutaş ve Kara (2017)'ya ait olan bu çalışmada araştırmamızdan farklı olarak veri kaynağı olarak sadece MEB kaynaklı yayınevlerinin 1.- 8. sınıf ders kitapları kullanılmıştır. Bu araştırmada birinci sınıflar için hazırlanmış üç kitapta 3, ikinci sınıflar için hazırlanmış üç kitapta 4, üçüncü sınıflar için hazırlanmış iki kitapta 5 ve dördüncü sınıflar için hazırlanmış iki kitapta 2 fıkra tespit edilmiştir. Toplamda 14 fıkranın tespit edildiği 10 kitap ile toplamda 11 fıkranın tespit edildiği 7 kitabın (MEB kaynaklı yayınevlerine ait) incelendiği çalışmamız karşılaştırıldığında sonuçların benzer olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Ulutaş ve Kara (2017) yaptıkları çalışma neticesinde ders kitaplarında yer verilen fıkraların ya ana metin içerisinde bir bölüm ya da yardımcı metin olarak kullanıldığını dolayısıyla fıkraların amaçtan ziyade bir araç olarak ele alındığını söylemektedir. Ayrıca fıkraların seçiminde sınıf seviyesinin dikkate alınmadığı, aynı fıkralarla farklı sınıf seviyelerinde karşılaşıldığını dile getirmektedirler. Buna ek olarak 1.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında tespit ettikleri 37 fıkranın 29'unun farklı olduğunu, bu çeşitliliğin de yeterli olduğunu düşünmektedirler. Bu sonuçlar göz önüne alındığında çalışmamız sonucunda elde edilen bulgularla paralellik gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ders kitapları örgün eğitim için önemli bilgi kaynaklarıdır. Ders kitaplarında yer verilen metinler, görseller, etkinlikler gibi tüm eğitsel içeriklerin seçimi hayati öneme sahiptir. Bu içerikler kültürümüzden izler taşımalı, kültürümüzü ilgili öğrenciler vasıtasıyla gelecek nesillere aktaracak şekilde hazırlanmalıdır. Bu sebeple kültürel açıdan oldukça zengin olan Nasreddin Hoca ve fıkralarının Türkçe ders kitaplarındaki varlığı oldukça önemlidir. Bu öneme binaen yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar şöyledir:

Araştırmada incelenen kitapların hemen hepsinde Nasreddin Hoca fıkralarına yer verilmiştir. Sadece MEB kaynaklı yayınevlerinin 1. sınıflar için ve Üçgen Yayınevinin 4. sınıflar için hazırladığı Türkçe ders kitaplarında Nasreddin Hoca fıkrasına rastlanmamıştır. Elde edilen bu sonuç kültürel bir şahsiyet ve onunla özdeşleşmiş fıkralarıyla Nasreddin Hoca'nın, Türkçe kitaplarındaki varlığı açısından önemli ve mutlu edici bir sonuçtur. Buna ek olarak Nasreddin Hoca'nın varlığı hemen hemen tüm kitaplarda fıkralarıyla. Fıkranın olmadığı sadece bir metin vardır. Bahsi geçen bu metin Damla Yayınevi 2. sınıf Türkçe kitabında bilgilendirici metin türünde Nasreddin Hoca ile ilgili bilgiler sunmaktadır. Metinlerde Nasreddin Hoca'nın fıkralarıyla ele alınmış nedeninin Nasreddin Hoca'nın fıkralarıyla özdeşleşmiş bir şahsiyet olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada birinci sınıf için hazırlanan kitaplarda 12, ikinci sınıf için hazırlanan kitaplarda 28, üçüncü sınıf için hazırlanan kitaplarda 19 ve dördüncü sınıf için hazırlanan kitaplarda 15 Nasreddin Hoca fıkrasına rastlanmıştır. Toplam 74 fıkranın tespit edildiği çalışmada en fazla Nasreddin Hoca fıkrasına yer veren yayınevinin Mavi-Deniz Yayınları (19 fıkra), en fazla yer verilen sınıf düzeyinin ise 2. sınıf (28 fıkra) olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı kaynaklı yayınevlerinin hazırladığı kitaplarda ise toplam 11 Nasreddin Hoca fıkrasına rastlanmıştır. Bu bulgu, MEB kaynaklı yayınevlerinin tüm yayınevleri içerisinde Nasreddin Hoca fıkrasına en az yer veren yayınevi olduğunu göstermektedir. Fakat kitap içerikleri incelendiğinde MEB kaynaklı yayınevlerinin hazırladığı ders kitaplarındaki toplam metin sayısının diğer özel yayınevlerinin kitaplarındaki metin sayısına göre daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca özel yayınevlerinin aksine MEB kaynaklı yayınevleri, her etkinlik için ayrı bir metin değil birçok etkinlik için tek bir ana metin kullanmıştır. Bu bulgular göz önüne alındığında ortaya çıkan sayısal farkın anlamlı olmadığı söylenebilir. Fakat 1. sınıflar düzeyinde MEB kaynaklı yayınevlerine ait kitaplarda Nasreddin Hoca fıkrasına rastlanmaması dikkate değer ve tartışılabilir bir sonuçtur.

Yer verilen fıkraların çeşitliliği incelendiğinde elde edilen toplam 74 fıkranın 39'u müstakil fıkradır. Bu sonuç doğrultusunda yer verilen fıkra çeşitliliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Bu fıkralar arasında en fazla kullanılan fıkraların "Parayı Veren Dödüğü Çalar", "Kazan Doğurdu", "Varsın O Yıkansın", "Ye Kürküm Ye", "Acemi Bülbül", "Ya Tutarsa", "Sen de Haklısın", "Kuyuya Düşen Ay", "Elin Ağzı Torba Değil ki Buzesin", "Yorgan Gitti Kavga Bitti" olduğu belirlenmiştir.

Fıkralar incelendiğinde fıkraların bazılarının başlıklandırılmadığı tespit edilmiştir. "Bindiği Dalı Kesmek - Oturduğu Dalı Kesmek, Kuyudaki Ay - Kuyuya Düşen Ay, Kazan Doğurur Mu? - Kazan Doğurdu" örneklerinde ise başlık noktasında tutarsızlıklar gözlenmiştir. Bu durum metinlerde karşımıza çıkan fıkra tipi için de geçerlidir. Fıkra tipi "Hoca", "Nasrettin Hoca", ve Nasreddin Hoca" isimleriyle sunulmuştur. Bu duruma, alan yazında fıkra ve fıkra tipinin farklı şekillerde isimlendirilmesinin sebep olduğu söylenebilir.

Veri kaynağı olarak belirlenen kitaplar incelendiğinde MEB kaynaklı yayınevlerinin hazırladığı tüm kitapların ve Mutlu Yayıncılık'ın 2. ve 3.sınıf için hazırladığı kitapların temalar dikkate alınarak hazırlandığı, diğer kitaplarda temalara yer verilmediği görülmektedir. Bu kitaplarda Nasreddin Hoca ve fıkraları yoğunlukla “Millî Kültürümüz” teması altındadır. Bir kültür aktarıcısı niteliği taşıyan Nasreddin Hoca'nın bu tema altında sunulması oldukça yerindedir. Ayrıca bazı fıkraların “Doğa ve Evren”, “Bilim ve Teknoloji” gibi farklı temalar altında sunulduğu da belirlenmiştir. Bu da Nasreddin Hoca fıkralarının farklı temalar altında, farklı amaçlar için kullanılabileceğinin bir göstergesidir.

Fıkralar eğitsel olarak çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından “Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019)” dikkate alınarak fıkraların kullanıldığı kazanımlar belirlenmeye çalışılmıştır. Fıkraların ağırlıklı olarak “Okuduğu metinle ilgili soruları cevaplar.”, “Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler.”, “Büyük harf ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımları için kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada dikkat çeken husus Türkçe Öğretim Programında yer alan 4 temel öğrenme alanından Dinleme/İzleme öğrenme alanına ait kazanımlara diğerlerine kıyasla daha az yer verildiğidir. Oysaki eğitsel açıdan zengin içerikleriyle Nasreddin Hoca fıkraları tüm öğrenme alanları ve kazanımlar için uyarlanabilir yapıdadır. Ayrıca fıkra metinleri incelendiğinde, fıkraların eğitici rolünden ziyade diğer kazanımlar için bir araç olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu duruma, fıkra türüne Türkçe Öğretim Programı'nda 7. sınıf itibarıyla yer verilmiş olmasının sebep olabileceği düşünülmektedir.

Kitaplar incelendiğinde, Nasreddin Hoca fıkraları seçilirken sınıf seviyesine uygun olup olmadığı ile ilgili bir hassasiyet güdülmeye çalışılmıştır. Aynı fıkralar hem 1. sınıf kitaplarında hem de 4. sınıf kitaplarında görülebilmektedir. Fıkraların sahip olduğu güldürü unsuru, iletmek istediği mesajlar ve anlaşılabilirliği her fıkra için farklı olduğundan sınıf düzeyi göz önünde bulundurularak seçimin yapılması doğru bir yaklaşım olacaktır.

Yapılan bu araştırma neticesinde elde edilen sonuçlar doğrultusunda gelecek çalışmalar için aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Nasreddin Hoca ve fıkralarının varlığı farklı yayınevlerinin hazırladığı kitaplarda da incelenebilir.
2. Ders kitaplarında yer verilecek fıkraların isimlerinin birbirinden farklı olmasının önüne geçmek amacıyla öğrencilerden yararlanılarak standart bir isimlendirme çalışması yapılabilir.
3. İçerdiği dil özellikleri, güldürü öğesi, eğitsel ileti düzeyi, anlaşılabilirliği dikkate alınarak hangi fıkraların hangi sınıf düzeyine uygun olduğunun belirlenmeye çalışıldığı bir çalışma yapılabilir.
4. Ders kitaplarında yer verilen bu fıkraların öğrenci seviyesine uygun olup olmadığının incelendiği bir araştırma yapılabilir.

Katkı Oranı Beyanı: Makalenin yazımına her iki yazar da eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKLAR

- Albayrak, N. <<https://islamansiklopedisi.org.tr/nasreddin-hoca>> (22.12.2019).
Arıcı, A.F. (2018). Eğitsel yönleriyle Nasreddin Hoca fıkraları: Bir içerik analizi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 602-621.

Yılar, Ö. ve Kakşa, M.H. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarında Nasreddin Hoca ve fıkraları. 399-415.

- Azar, B. (2017). Farkındalık ekseninde bir kültür aracı: Nasrettin Hoca. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 5(11), 182-191.
- Bailey, K.D. (1994). *Methods of social research* (4th Ed.). New York: The Free Press.
- Baki, Y. ve Karakuş, N. (2014). Fıkra türünün eğitimdeki yeri ve Türkçe ders kitaplarındaki kullanılabilirliği. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(17), 785-812.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 257-265.
- Bekki, S. (2018). Nasreddin Hoca'dan Temel'e Türk fıkralarında mizah unsuru olarak mülemma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1047-1054.
- Boratav, P.N. (2007). *Nasreddin Hoca* (5. basım). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Bowen, G. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Boyraz, Ş. (2010). Nasrettin Hoca fıkralarına göre Türk kimliğini oluşturan temel nitelikler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12), 81-88.
- Cabbarov, T. (1996). Dünyanın oğlu Özbek-Türk Nasreddin Hoca. *Nasreddin Hoca'nın Dünyası*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cresswell, J.W. (2017). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (4. basım). Ankara: Eğiten Kitap.
- Duman, M. (2008). *Nasreddin Hoca ve 1555 fıkrası*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Erginer, K. (1969). *Nasreddin Hoca tarihi, kişiliği ve hikayelerinin anlamı*. İstanbul: Gün Matbaası.
- Fraenkel, J.R., Wallen, N.E. and Hyun, H.H. (2012). *How to design & evaluate research in education* (8th Ed.). London: McGraw Hill.
- Gay, L.R., Mills, G.E. and Airasian, P. (2012). *Educational research competencies for analysis and applications* (10th Ed.). London: Pearson.
- Gölpınarlı, A. (1961). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kayayerli, M. (1996). *Dünyayı güldüren Türk: Nasreddin Hoca*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı
- Koçar, Ç. (1996). Türkistan halk edebiyatında Nasreddin Hoca. *Nasreddin Hoca'nın Dünyası*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kurgan, Ş. (1986). *Nasrettin Hoca*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- Okur, A. (2013). Milli kültür ve folklorun Türkçe ders kitapları aracılığıyla aktarımı. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 877-904.
- Önder, M. (1964). *Güldüren Gerçek: Nasreddin Hoca'nın Hayat Hikayesi*. Akşehir: Nasreddin Matbaası.
- Özdemir, N. (2010). Mizah, eleştirel düşünce ve bilgelik: Nasreddin Hoca. *Milli Folklor*, 22(87), 27-40.
- Özgü, M. (1996). Alman kaynaklarına göre Nasreddin Hoca. *Nasreddin Hoca'nın Dünyası*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pilav, S. ve Oğuz, M.M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Sakaoğlu, S. (1992). *Türk fıkraları ve Nasreddin Hoca*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A.B. (2014). *Nasreddin Hoca* (2. basım). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- T.C. (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. 14574 Sayılı Resmi Gazete.
- Tokmakçioğlu, E. (1981). *Bütün yönleriyle Nasrettin Hoca*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3)*, 2152-2166.
- Ulutaş, M. ve Kara, M. (2017). Türkçe ders kitaplarında Nasreddin Hoca ve fıkraları. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 9(3)*, 63-87.
- Ülkütaş, M. Ş. ve Öztelli, C. (1964). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Yılar, Ö. (2018). *Halk bilimi ve eğitim* (6. basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Purpose

One of the aims of the Turkish education system is to transmit culture to future generations. Textbooks should also pay attention to this purpose and cover cultural information. Nasreddin Hodja and his anecdotes are culturally rich. The patterns of Turkish culture can be openly observed in his personality and anecdotes. Nasreddin Hodja is the most powerful figure of Anatolian culture. The identity he mentions in his anecdotes is an identity that will adequately describe the Turkish identity. Nasreddin Hodja is a cultural treasure and a versatile cultural transmitter. In addition, Nasreddin Hodja's anecdotes can be used for many educational purposes. Children's critical thinking and empathic thinking can be developed via his anecdotes. With the help of anecdotes, educational messages can be mentioned to children such as that insubordination and lying are bad, that people can make mistakes, that they should take turn in necessary points during conversation, that sharing is important. Thanks to these features, it is very important to include Nasreddin Hodja and his anecdotes in the textbooks. The research started on this basis, and Nasreddin Hodja and his anecdotes were examined in Turkish textbooks. In this study, the following questions were focused:

1. To what extent are Nasreddin Hodja and his anecdotes included in Turkish textbooks?
2. Which anecdotes of Nasreddin Hodja are included in Turkish textbooks?
3. For what gains are Nasreddin Hodja and his anecdotes used in Turkish textbooks?

Method

The research was carried out by following a qualitative research design. In qualitative research, textual data are collected, analyzed, and interpreted. The aim is not to generalize the results but to obtain detailed information about the subject of the research. In the study, document analysis method was used to collect data. In the document analysis method, written and visual materials containing information are examined. This method was chosen because the data sources to be examined in the research are textbooks, which are written materials. Two different data sources were used in the study. The first type are Turkish textbooks published by the Ministry of National Education. The second type is the textbooks prepared by private publishers (Mutlu Publishing, Damla Publications, Mavi Deniz Publications, Üçgen Publishing). A total of 23 books were examined.

Results

Nasreddin Hodja anecdotes are included in almost all of the books examined in the study. There is no Nasreddin Hodja and his anecdotes in the 1st grader textbook prepared by Ministry of Education publications and in the 4th grader textbook prepared by Üçgen Publisher prepared. According to the results of the research, there are 12 anecdotes in 1st grader textbooks, 28 anecdotes in 2nd grader textbooks, 19 anecdotes in 3rd grader textbooks and 15 anecdotes in 4th grader textbooks. A total of 74 anecdotes were identified in the books. Publisher with the most anecdotes of Nasreddin Hodja is Mavi Deniz Publications with 19 anecdotes. Class level with the most anecdotes is 2nd grader with 28 anecdotes. There are a total of 11 Nasreddin Hodja anecdotes in the books of the Ministry of National Education publications. When the books are looked through, it is seen that themes are included in all textbooks of the Ministry of National Education publishing and in the second and third grader textbooks of Mutlu Publishing. The themes are not included in the books of other publishing houses. In general, the theme of anecdotes is "Our National Culture". Anecdotes have been used educationally for various purposes. It has been tried to identify the gains in which the anecdotes are used by the researcher. Anecdotes generally were used for the following purposes: to answer questions about the text they read, to identify the elements of the story in the texts they read, and to point out the appropriate use of big of letters and punctuation marks.

Discussion

As a result of the literature review, it is seen that Nasreddin Hodja and his anecdotes are generally examined in secondary school textbooks. Only one study was found, which examined Nasreddin Hodja and his anecdotes in primary school textbooks. In this study, only textbooks of National Education of the Ministry publication were examined. In this study, it was found that the number and diversity of the anecdotes are sufficient, the anecdotes are used as a tool, and the class level is not taken into account in the selection of the anecdotes. These results are in line with the results of our research.

Conclusion

Nasreddin Hodja anecdotes are covered in almost all of the books examined in the study. This result is an important result. In addition, Nasreddin Hodja's presence is accompanied via his anecdotes in all books. There is only one text without anecdotes. This text is included in the 2nd grader Turkish textbook of Damla Publisher. In this text, there is information about Nasreddin Hodja 's life. 39 of the 74 anecdotes in the reviewed books are different. According to this result, it can be said that the variety of anecdotes is sufficient. Among these anecdotes, the most used anecdotes are : “Parayı Veren Düdüğü Çalar”, “Kazan Doğurdu”, “Varsın O Yıkansın”, “Ye Kürküm Ye”, “Acemi Bülbül”, “Ya Tutarsa”, “Sen de Haklısın”, “Kuyuya Düşen Ay”, “Elin Ağzı Torba Değil ki Büzesin”, “Yorgan Gitti Kavga Bitti”. When the anecdotes are examined, it is seen that some anecdotes do not have a title. In addition, inconsistencies were observed in some titles as in examples “Bindiği Dalı Kesmek - Oturduğu Dalı Kesmek, Kuyudaki Ay - Kuyuya Düşen Ay, Kazan Doğurur Mu? - Kazan Doğurdu”. This also applies to the name of the character. The character of the anecdotes is presented with the names of "Hoca", "Nasreddin Hoca", and Nasreddin Hoca ". It is a key decision to present Nasreddin Hodja and his anecdotes, as a cultural transmitter, within “Our National Culture” theme. In addition, some anecdotes are presented under the "Nature and the Universe

theme", "Science and Technology theme". This indicates that Nasreddin Hodja can be used in different themes and for different purposes. One significant result here is that the acquisition of Listening / Watching is given less space than others. However, Nasreddin Hodja anecdotes with their educationally rich content are suitable for all learning areas and acquisition. When the anecdotes are examined, it is observed that the anecdotes are used as a tool for other gains rather than their educational role. On this basis, it is understood that the class level is not taken into consideration when choosing Nasreddin Hodja anecdotes. The same anecdotes can be seen in both 1st grader and 4th grader books.

In line with the results of the research, the following suggestions can be offered for future research:

1. The existence of Nasreddin Hodja and her anecdotes can be examined in the books of different publishers.
2. A standard naming study can be made for the anecdotes to be included in the textbooks.
3. It can be tried to determine which anecdotes are appropriate for which class level.
4. It can be examined whether the anecdotes in the textbooks are appropriate for the student level.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışmada kullanılan verilerin doküman incelemesi yöntemi ile kitaplardan toplanması nedeniyle etik kurul onayı alınmamıştır.